

Η μνήμη και ο «Μπάυρον»

Τη δυνατότητα να ανακαλεί κανείς το παρελθόν την προσφέρει το χάρισμα και η ιδιότητα της μνήμης. Τη δυνατότητα να γεμίζει κανείς την τελευταία με πρόσωπα και πράξεις, άξια της μνημοσύνης, είναι χάρισμα του ανθρώπου, υπόθεση του πνευματικού και του ψυχικού του εικτοπίσματος.

Ο άνθρωπος αρέσκεται στη θύμηση και αγαπά την αναπόληση, όταν αυτή δε συνδέεται, ιδιαίτερα, με τον ανώτερο εαυτό του. Κάθε φορά που ξεφυλλίζει τις σελίδες της ιστορίας κλονιστέκεται στο κατόρθωμα και στον άθλο. Όταν λυπάται ή χαιρέται αναθυμάται στίχους τραγουδιών και ποιημάτων. Θαυμάζει τα γεγονότα που έκαναν τη μνήμη να κρατά ένα νήμα μακρύ και γερό που φτάνει μέχρι τα δάχτυλα του παρόντος, μπλέκοντας ανάμεσά τους μορφές και πρόσωπα. Αυτή η μνήμη τροφοδοτεί ιστορικές επετείους και γιορτές που σημείωσαν οι άνθρωποι πάνω στο χαρτί με αίμα και φλόγα, τρυπώνει σε ημερομηνίες γέννησης ή θανάτου που καθόρισε μια αόρατη δύναμη, μια θεϊκή έμπνευση.

Σε αυτό το δεσμό του προσώπου με τον χρόνο, για την Ιερή Πόλη του Μεσολογγίου, ο μήνας Ιανουάριος έρχεται να θυμίσει έναν ρομαντικό, Άγγλο, φιλέλληνα, τον Λόρδο Βύρωνα και ακόμη έναν Μεσολογγίτη, τραγουδιστή-ποιητή, τον Μιλτιάδη Μαλακιάση. Ο ένας πολεμιστής των όπλων και της πέννας και ο έτερος, σε μια υστερόχρονη στιγμή, αποτυπώνει τη μορφή του πρώτου σε ένα ποίημα, τόσο γνήσιο και λυρικό, σαν ένα δημοτικό τραγούδι. Στιγμή που η ιστορία αγκαλιάζεται σφιχτά με τον λογοτεχνικό λόγο και η μνήμη χαμογελά περήφανα.

«Μπάυρον»

«Στους τοίχους ἄρματα ἀσημιὰ καὶ φλωροκαπνισμένα,
τακίμια ἀπὰ στὰ χαμηλὰ διβάνια τὰ νταμάδα,
τὰ φουσεκλίικια ἀραδιαστὰ τὰ χαϊμαλιὰ ἕνα-ἕνα
κι ἀπ' τ' ἀνοιχτὰ παράθυρα τῆς λίμνης φῶς ἢ ἀχνάδα.

Μὲς ἀπὸ τὴν ἀυλόπορτα, τὸ σελωτὸ σπαθάτο
τῆς Ἀραπιᾶς μὲ τὰ κροσσάτα φάλαρα, φρουμάζει
καὶ μπρὸς στὸ μόντζο τὸ σκοπὸ πού τὰ νερὰ ἀπὸ κάτω,
μονόξυλο μὲ τὸ μακρὸ σταλίκι γλεῖ κι ἀράζει.

Σουλιῶτες Φράγκοι, ἀδάμαστοι Μεσολογγῖτες γόνα
τὸ γόνα, χάμου κἀθονται, νὰ τιναχθοῦν καὶ πάλι,
σὰ θὰ προβάλει ἰσόθεος ὁ ἀσύγκριτος κορῶνα
φορώντας τὸν ἥλιο γύρο στὸ ἀγγελικὸ κεφάλι.

Ὅμως καὶ τὸ ψαρόπουλο στὸ νιοβαμένο πριάρι,
πού τὸ σαλεύει μία ριπή τοῦ κόρφου ἀριὰ χυμένη,
χαρούμενο πού κι ὁ γαλὸς ἀρχίναε νὰ φρεσιάρει,
στρώνει στὴν πρύμη τὸ χαλίκι ὀρθὸ τὸν περιμένει.

Μὰ Κεῖνος πρὶ νὰ δώσ' ἢ αὐγὴ μὲ τὸ φτερὸ κοντήλι,
σὰν ἀπὸ χάδι ἢ κρούσιμο στὸν ὕπνο μηνυμένος
ριμάρει ἀκόμα τὸν καῦμὸ τοῦ ὑστερνοῦ τοῦ Ἀπρίλη,
δοξάζοντας πάλε καὶ σέ, κατατρεγμένο Γένος.

Κι ἐγὼ πού τότε σὲ δασὰ προγόνου στήθια μέσα,
ξέχωρου ἐκεῖ στους διαλεχτοὺς ἔσφυζα στάλα αἱμάτου,
καὶ σὰν ἰδέα κυμάτιζα μὲς στὴν πλατιά του ἀνέσα,
καὶ στὴν ἀητένια του γοργὴ σπίθιζα ἀναβλεψιά του.

Ποιὸς ξέρει! σὲ ποιὸ στρόφιλο νὰ πόντισα ἄξαφνα, ὄντας
ἄνοιξε ἢ θύρα κι ἔτριξαν βαριάτα σιαλοπάτια
κι ἐστάθη τοὺς ἀρματωλοὺς μπροστὰ χαμογελώντας
καὶ τὸν παπποῦ μου ἐκοίταξε καλὰ-καλὰ στὰ μάτια..

Το ποίημα «Μπάνυρον» είναι μια εγκωμιαστική ποιητική, αποτύπωση της απλότητας και της ανθρωπίνης πλευράς του Βύρωνα και ταυτόχρονα η «μεσσιανική» ειδοχή ενός παθιασμένου φιλέλληνα που βρέθηκε στην μεσολογγίτικη «εστία», για να προσθέσει μια διατοπική και πανευρωπαϊκή διάσταση στον Αγώνα της Απελευθέρωσης του 1821. Η παρουσία του Βύρωνα ασκεί μια εκπληκτική γοητεία στον ποιητή, Μιλτιάδη Μαλακάση, που δεν παραλείπει να παρουσιάσει την εικόνα του καθαρή και ανεπιτήδευτη, μέσα από ένα σπάνιο συνδυασμό του λαϊκού ύφους με την περίτεχνη, ποιητική φόρμα μιας στιχουργικής διηγήσεως που αφηγείται με «ζωγραφική» γλαφυρότητα «σιηνές» από τον ιδιωτικό χώρο του Άγγλου ρομαντικού.

Πρόκειται για ένα ποίημα με λέξεις διαλεχτές από τη δημοτική, λαϊκή γλώσσα και τη μεσολογγίτικη ντοπιολαλιά που αποδεικνύουν την ιδιότητα του Μαλακάση ως ενός ακόμη υπερασπιστή της δημοτικής- στο ζήτημα του γλωσσικού ζητήματος -και την ολοκάθαρη επιρροή του Ζαν Μορεάς . Ο ποιητής τολμά, όχι μόνο να υπερασπιστεί τη δημοτική, αλλά και το γλωσσικό ιδίωμα που αντικαθρεφτίζει περισσότερο τη λαϊκή ψυχή μέσα σε επτά, τετράστιχες στροφές.

Λέξεις ατόφιεσ, γνήσιες στέκουν η μια δίπλα στην άλλη κι αρχίζουν να περιγράφουν πολεμικά αντικείμενα, που θαρρείς πως «παρασημοφορούν» τους τοίχους της οικίας που φιλοξένησε τον Λόρδο Βύρωνα. Λέξεις αφτιασίδωτες και για αυτό τόσο αληθινές, δεμένες με τους απρόσκλητους διεκδικητές αυτής της γης που κάθε φορά άφηναν γλωσσικά σημάδια και χάραζαν την έκφραση του λαού.

Μόνο αυτές ταίριαζαν στον Άγγλο ήρωα που «απεμπόλησε» τίτλους και πλούτη, για να σταθεί αρωγός σε μια χούφτα ανθρώπους: τους αδύνατους εκείνους που τον υποδέχτηκαν με την ελπίδα πως η φυλή αυτή συνεχίζει να αγαπιέται και να εμπνέει, με το φόβο πάντα μιας πιθανής απογοήτευσης, αλλά και την ελπίδα της ανάδυσης των αξιών και των ιδανικών του από το χώμα, που ακόμη ήταν ανακατεμένο με τη μαρμαρόσκονη ενός αρχαίου ιερού και τα απομεινάρια μιας αλλοτινής εποχής, που περιείχε αξιοπρέπεια.

Και δένονται οι λέξεις. Τα «*ασημιά άρματα*», τα «*φλωροκαμπνισμένα*» με τα «*τακίμια*» και τα «*διβάνια*», τα «*φρυσεκλίμια*» με τα «*αραδιαστά χαιίμαλιά*». Και διαπιστώνει ο αναγνώστης πως χώρεσαν αυτές οι λέξεις σε τρεις αράδες στίχους, μα και στους τοίχους της οικίας του Μπάυρον που ο ποιητής επεξεργάζεται εκστασιασμένος, ώσπου τα «*ανοιχτά παράθυρα*» να τον οδηγήσουν σε μια οικεία και γνώριμη θέα. Στο αγνάντεμα, έξω από αυτά, η λιμνοθάλασσα «*αναβλύζει*» ένα φως αλλόκοτο, χάρισμα της ομίχλης που κινείται πάνω απ' τα νερά της.

Και τα περίεργα μάτια του περιηγητή-ποιητή στρέφονται, τώρα, στην αυλόπορτα, στο άτι του Βύρωνα. Στέκουν στους Σουλιώτες, τους Φράγκους και τους Μεσολογγίτες που αναμένουν χάμω και τινάσσονται ψηλά με την παρουσία του Άγγλου φιλέλληνα, κυριολεκτικά και μεταφορικά. Εκείνος, καθώς προβάλλει χαρακτηρίζεται ως «*ισόθεος*» και μοιάζει με μορφή αγγελική που ακόμη κι ένα «*ψαρόπουλο*» προσμένει χαρούμενο πάνω σε ένα «*πριάρι*». Άνθρωποι και πετούμενα αδημονούν για τον ιδιότυπο αυτό «*Μεσσία*» και ο ποιητής ξεχειλίζει στο λόγο του εικόνες.

Ακολουθως, το νοερό βλέμμα του ποιητικού υποκειμένου μαγνητίζει περισσότερο μια ιδιωτική στιγμή. Ο Βύρωνας ως το χάραμα, κεντά τις ρίμες του, πλέκει κι αυτός τις λέξεις του, υφαίνει το δικό του εγκώμιο για το γένος των επαναστατημένων Ελλήνων. Μόνος, μιας έμπνευσης νεύμα, και η όψη του γίνεται ένα ποίημα μέσα στο ποίημα. Ρομαντικός, απόκοσμος, μετέωρος ανάμεσα σε ζωή και θάνατο συνομιλεί με τις μούσες, καλομαθαίνοντας περισσότερο, θαρρείς, αυτή της «Μνημοσύνης».

Και ο Μαλακιάσης αναζητεί έναν μεταφυσικό τρόπο, για να συναντήσει τον ήρωα που του κληροδότησε η γη των παιδικών του χρόνων. Γίνεται μια σταλιά αίματος, μια ανάσα, ένα βλέμμα στο σώμα του προγόνου του. Του παππού του που είχε την ευτυχή συγκυρία να αφουγκραστεί τα βήματα και να σταθεί εμπρός στον χαμογελαστό Βύρωνα, να ανταλλάξει ένα βαθύ βλέμμα, μια ειλικρινή ματιά που διαπέρασε τα κύτταρα του, τον τόπο και τον χρόνο και βρέθηκε την ίδια εικόνα να κοιτά και ο εγγονός του. Το ποίημα κλείνει με το αφοπλιστικό δροσερό πρόσωπο του Λόρδου που σαν «Άγιος» υπόσχεται την υλοποίηση του «τάματος» των Ελλήνων. Η συνάντηση των ποιητών ολοκληρώθηκε και η «Μνημοσύνη» νιώθει ικανοποιημένη και «χορτάτη».

Στις 22 Ιανουαρίου τα μάτια του Λόρδου Βύρωνα πρωτοείδαν το φως και μαζί τους γεννήθηκε ένας ρομαντικός υπερασπιστής της ποίησης και του αδυνάτου, ένας αναζητητής του αληθινού νοήματος. Στις 27 Ιανουαρίου, ο Μιλτιάδης Μαλακιάσης αποχαιρέτησε κάθε τι επίγειο και άφησε πίσω του την υστεροφημία ενός ποιητή που ο ρυθμός

της καρδιάς του ακούγεται ακόμη και ηχεί στους στίχους των ποιημάτων του. Η μνήμη μας καλεί να καλωσορίσουμε για μια ακόμη φορά το φως και τη μελωδία και να αποκηρύξουμε το τελικό «ωμέγα» της αλφαβήτου της θνητής ζωής.

Εις μνήμην των ηρωικών πνευμάτων και των αδούλωτων ψυχών, Ιανουάριος 2021...

Μαρία Καρατζογιάννη

Φιλολόγος

ΜΑ Δημιουργικής Γραφής

Συνεργάτιδα της Βυρωνικής Εταιρείας Ι.Π Μεσολογγίου

Πηγές

- Πολίτης Λίνος, *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, ΜΙΕΤ, Αθήνα, 1999.
- <https://www.messolonghibyronsociety.gr/history-gr/>